

بگویند چگونه می‌توانیم معلم ورزیده کاردان و مهارت یافته‌ای باشیم و به شاگردانمان یاد بدهیم که یاد بگیرند. این فعالیت‌ها از ویژگی‌های چندی برخوردارند. عمده‌ترین این ویژگی‌ها عبارتند از:

یاددهی - یادگیری توأم با کار و عمل: فعالیت‌های آموزشی پیش‌نهادی، معلمان را به‌این‌باور می‌رساند که تدریس تنها «یاددادن» نیست. یاددادن حتی نیمی از تدریس هم نیست. بلکه «یادگرفتن» عمده‌ترین بخش تدریس است. لذا معلم با راهنمایی‌های مختصر و کوتاهی که می‌کند یادگیرندگان (دانش‌آموزان) را در «خود یادگیری‌هاشان» رها می‌سازد و اجازه می‌دهد با توان‌مندی‌هایی که دارند دست و پنجه نرم کنند، خودشان را باور کنند، از خودشان مایه بگذارند و تجربه‌های شخصی پی‌درپی به‌دست آورند.

تلاش توأم با سرخوشی و لذت: در اجرای این فعالیت‌ها لازم نیست معلم مدام تلاش کند، جوش بزند، حرص بخورد و خسته و کوفته دست از کار بکشد. اجرای فعالیت‌ها به‌معلمانی که در کلاس درس «متکلم وحده» یا «فعال مایشاء» می‌شوند می‌آموزد که باید سهم بچه‌ها و دانش‌آموزان را در تلاش‌های یاددهی - یادگیری بپردازند. هدایت، ایجاد رغبت و به‌کارگیری یادگیرندگان در یادگیری‌ها نه تنها از زحمت معلم (یاددهنده) می‌کاهد و او را تا انتهای درس آسوده و سرخوش نگاه می‌دارد بلکه تحرکی در یادگیرندگان به‌وجود می‌آورد که بیشترین قسمت اجرایی کار را به‌عهده می‌گیرند. آن وقت هر دو طرف به‌خشنودی و رضایت می‌رسند، هم معلم و هم شاگرد از «یاد دادن» و «یاد گرفتن» لذت می‌برند.

سهولت در فراهم‌سازی ابزارهای آموزشی: کاربرد تکنولوژی آموزشی از ویژگی‌های بارز فعالیت‌های پیش‌نهادی است. یعنی به‌کار گرفتن هم‌زمان دانش حرفه‌ای و مهارت استفاده از ابزار کار که به‌نتایج بهتر و بازدهی‌های بیشتر می‌انجامد. ابزار کار هر فعالیت از ساده‌ترین، ممکن‌ترین و کم‌بهرترین چیزهایی که در دسترس معلم و شاگردان کلاس هستند فراهم می‌آید. گاه فراهم‌سازی ابزارهای آموزشی هیچ بهایی تحمیل نمی‌کند، چون به‌طور رایگان در این‌جا و آن‌جا محیط درس می‌توان آن‌ها را پیدا کرد. معلمان مبتکر می‌توانند

کارمایه‌ی معلمان در گذر از یاددهی به یادگیری

نوشته و ترجمه: علی رؤف

ناشر: انتشارات مدرسه

تاریخ چاپ: ۱۳۷۵

شمارگان: ۵۰۰۰

به‌انتخاب: سیدعلی آل‌صاحب‌فصول

بی‌شک شما از معلمانی نیستید که به‌شاگردان خود یاد می‌دهند. بلکه از معلمان کاردان و ماهری هستیید که سعی می‌کنند به‌دانش‌آموزان خود کمک کنند تا خودشان یاد بگیرند. یادگرفتنی عمیق و پایدار. یادگرفتنی که پیامد آن یادگرفتن بسیاری چیزهای دیگر خواهد بود. بدون این‌که شما تصورش را هم بکنید. همان یادگرفتن خلاق. همان یادگیری با میل و رغبت. همان یادگیری برای همیشه. همان یادگیری که حافظه‌ی شاگردانتان را خسته نمی‌کند و آن‌ها را فقط برای امتحان دادن آماده نمی‌سازد. همان یادگیری که تفکر آن‌ها را پرورش می‌دهد و مهارت‌های آنان را پی‌می‌ریزد و بارور می‌سازد.

فعالیت‌های پیش‌نهاد شده در این کتاب سعی دارند به‌ما



برای خوب زیستن است. مثل: مهارت در فکر کردن، مهارت در استدلال، مهارت در بیان شفاهی، مهارت در خوب دیدن، مهارت در خوب شنیدن، مهارت در به خواستن، مهارت در به گفتن و راست گفتن، مهارت در درست نوشتن، مهارت در دقت کردن، و مهارت در بسیاری زمینه‌های لازم و کلیدی دیگر. وقتی این مهارت‌ها در تداوم یادگیری‌ها به عادت برسند به خوب زیستن پایندگی می‌بخشند.

ایجاد نگرش پژوهشگرانه: میل به پژوهش و جستجوگری برای دستیابی به حقایق از همان اوان کودکی در انسان‌ها ظاهر می‌شود. برجسته کردن این میل و رهنمون آن به کار و عمل برای به‌چنگ آوردن حقیقت‌ها از وظایف عمده‌ی آموزش‌هایی است که به کودکان و نوجوانان داده می‌شود. به همین سبب در فعالیت‌های آموزشی وظیفه‌ی پژوهندگی و بررسی و تحقیق گنجانده شده است. مثل: پژوهش‌های کتابخانه‌ای، پژوهش‌های تجربی و عملی و حتی آمارگیری‌های ابتدایی و مانند آن‌ها.

هدف‌های چندگانه و یک‌پارچگی مطالب درسی: ارتباط موضوع‌های درسی با هم‌دیگر نظریه «یک‌پارچگی» یا «پیوستاری» علم را به وجود آورده است^(۱) توجه به این نظریه‌ی پذیرفته شده به خصوص در یاددهی‌ها و یادگیری‌های آغازین (از پیش دبستانی تا آخر راهنمایی) که هنوز مطالب علمی به صورت کتاب‌های جداگانه عرضه نشده‌اند، ضرورت ویژه دارد. به همین منظور هدف‌هایی که برای فعالیت‌ها در نظر گرفته شده است از تنوع و گونه‌گونی لازم برخوردار است. مثلاً در فعالیتی که مربوط به زبان‌آموزی یا ادبیات است نه تنها خواندن نوشتن، هجی کردن، جمله‌سازی، ساده‌نویسی را یاد می‌دهد بلکه وارد حوزه ریاضی هم می‌شود، به علوم طبیعی و زیستی هم تلنگر می‌زند، به فعالیت‌های گروهی هم می‌پردازد، به تحقیق هم توجه دارد، بازی و سرگرمی هم درست می‌کند تا به استعدادها و خلاقیت‌ها میدان داده شود. یا شعر و سرود با علوم طبیعی یا علوم اجتماعی یا علوم ریاضی پیوند می‌خورد. درس

به راحتی آن‌ها را با ابزار مشابه، یا با ابزار ساده‌تر و یا با ابزار بهتری که در اختیار دارند جایگزین کنند. برخی از ابزارهای آموزشی یک بار مصرف هستند و برخی دیگر بارها در فعالیت‌های گوناگون مورد استفاده قرار می‌گیرند.

زیایی: هر فعالیت می‌تواند دست‌آویزی باشد برای ایجاد فعالیت‌های مشابه یا فعالیت‌های بهتر و برتر در درس‌های مختلف بی‌تردید معلمان (یاددهندگان) علاقه‌مند و مبتکر از سادگی و پیش‌پای فعالیت‌ها الهام خواهند گرفت و به خلق فعالیت‌های مبتکرانه‌ی دیگری که مناسب با شرایط و وضعیت موجودشان باشد، خواهند پرداخت. خصلت‌زیایی فعالیت‌ها به مثابه گنجینه‌ای است لایتناهی و تمام نشدنی که در وضعیت‌های مختلف نو می‌شوند، گونه‌گون می‌شوند، با زمان حرکت می‌کنند، با مکان تطبیق می‌یابند و ابتکارها را برمی‌انگیزانند.

بهادادن به کارهای گروهی: کار و تلاش به صورت گروهی برای دانش‌آموزان نشاط‌آور است. وقتی به این نوع فعالیت عادت کنند و خو بگیرند اسیر تکرورهای خود نخواهند شد؛ به نظرهای دیگران احترام خواهند گذاشت؛ یاد خواهند گرفت چگونه با اطرافیان ارتباط برقرار کنند و از بحث و گفتگو و مشورت با آن‌ها سود جویند. مهارتی که جامعه‌ی ما سخت به آن نیاز دارد و از اوان خردسالی باید به تقویتش پرداخت.

توجه به مهارت‌های ضروری و کلیدی: فعالیت‌ها به مهارت‌های فردی خاصی توجه دارند که نیاز هر انسان

۱- علوم یک‌پارچه علوم (integrated sciences) «پیوند» در علوم یا «جامعیت» در علوم و به عبارتی دیگر «نسبی بودن هر علم» اینشتین پیش‌گام این نوع تفکر شناخته شده است.



ریاضی به زبان آموزی هم میل می‌کند تهیه‌ی کارهای دستنی به ادبیات و ریاضی هم مربوط می‌شود. در درس جغرافی از ریاضی استفاده می‌شود یا در درس ریاضی از جغرافی سخن به میان می‌آید و از این قبیل.

عادت به مطالعه و خودآموزی‌ها: بسیاری از فعالیت‌ها یادگیرندگان را وادار به مطالعه می‌کنند، نتایج مطالعات انجام شده را مورد بررسی قرار می‌دهند، به بزرگ‌نمایی یافته‌های مطالعاتی می‌پردازند و به این وسیله نیاز به مطالعه را یادآور می‌شوند و میل به مطالعه را پرورش می‌دهند. در این گیرودار دانش‌آموزان نحوه‌ی مطالعه‌ی مفید و سودمند را نیز می‌آموزند و تمرین می‌کنند تا به عادت برسند.

تقویت درک هنری: بحث‌ها، گفتگوها و تجزیه و تحلیل‌هایی که در زمینه‌ی شعر، داستان، نقاشی، کاردستی، مجسمه‌سازی و دیگر حوزه‌های هنری در فعالیت‌ها گنجانده شده است، سبب می‌شود توجه کودکان و دانش‌آموزان به هنر و ادب جلب شود و درک هنری - ادبی آنان تقویت شود. در این تلاش، استعدادهاى نهفته ادبی و هنری جوانه می‌زنند، کم‌کم غنچه می‌دهند و در اندک زمان به گل می‌نشینند به طوری که هنرمندان خردسال ظهور می‌کنند و از آن پس راه پروراندن ذوق هنری خود را خود ادامه می‌دهند.

جولان خلاقیت‌های ذهنی: مجموع تلاش‌های توأمان معلم و شاگرد (یاد دهنده و یادگیرنده) زمینه‌هایی را فراهم می‌آورند که خلاقیت‌های ذهنی و فکری کودکان و نوجوانان مجال یابند در هر یک از مباحث درسی به پیدایی برسند و خودنمایی کنند. نقش تفکر در پیدایی خلاقیت‌های ذهنی و فکری از اهمیت خاصی برخوردار است و می‌تواند آفریننده باشد.

شخصیت‌سازی: به کار بردن ادبیات مناسب در ارتباط بین معلم و شاگرد شخصیت‌ساز است با این شیوه نسل نوپا به اعتماد به نفس می‌رسد، به توان‌مندی‌های خود تکیه می‌کند به سازماندهی رفتار و کردار خود می‌پردازد و در سطحی بالاتر مهارت در برقراری ارتباط با دیگران را تجربه می‌کند و قدرت «سازگاری» و «مدیریت» خویش را به آزمایش می‌گذارد. برای این منظور در بیان نحوه‌ی اجرای فعالیت‌ها این‌جا و

آن‌جا از ادبیاتی استفاده شده است که بیشتر تصمیم‌گیری‌ها به عهده بچه‌ها گذاشته می‌شود. شیوه‌ای که در شخصیت‌سازی آن‌ها تأثیر انکار ناپذیر دارد. مثل:

- از بچه‌ها بخواهید یارگیری کنند.

- از بچه‌ها بخواهید به چند گروه تقسیم شوند.

- تشویقشان کنید...

- از آن‌ها خواهش کنید.

- برایشان توضیح دهید.

- از آن‌ها دعوت کنید.

- آن‌ها را راهنمایی کنید و غیره.

پرورش توأمان جسمی و روحی: در فعالیت‌هایی که به تربیت بدنی (ورزش) مربوط می‌شوند بدن‌سازی و پرورش جسمی کودکان و نوجوانان به گونه‌ای صورت می‌پذیرد که با شادی و شور و شغف همراه است تا جسم و روح آنان در فضایی صمیمی و پرنشاط پرورش یابد.

راهنمایی پدران و مادران: سرانجام فعالیت‌های ویژه‌ی پدران و مادران که همیشه مشتاقند در خانه با فرزندان خود کار کنند به گونه‌ای انتخاب شده‌اند که از عهده‌ی هر پدر و مادری برمی‌آید. آنان نیز می‌توانند همان هدف‌های معلمان را دنبال کنند، بی‌آن که دخالت‌های دانسته یا ندانسته در کار معلمان مدرسه داشته باشند. این فعالیت‌ها در واقع راهنمای آن دسته از پدران و مادرانی است که می‌خواهند و می‌دانند که وظیفه دارند به دل‌بندان خود کمک کنند، ولی نمی‌دانند چه‌طور و چگونه.

